

Leegstand Gelderland en Overijssel

Onderzoeksplan

Colofon

De Rekenkamer Oost-Nederland is een onafhankelijk orgaan dat onderzoek doet naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Gelderland en Overijssel.

De bestuursleden van de Rekenkamer zijn: de heer drs. M.M.S. Mekel (voorzitter), de heer ir. T.J.A. Gies (plv. voorzitter) en mevrouw drs. S.C. van der Haagen. De secretaris-directeur is mevrouw drs. S.W. Mathijssen RO.

Dit onderzoeksplan is voorbereid door een onderzoeksteam bestaande uit M. Kervel, MA en S. Spenkelink, Msc.

Rekenkamer Oost-Nederland
Achter de Muren Zandpoort 6
7411 GE Deventer
Telefoon: 0570 - 66 58 00
info@rekenkameroost.nl
www.rekenkameroost.nl
Twitter: @RekenkamerOost

De foto is afkomstig van Marcel Kervel.

Leegstand Gelderland en Overijssel

Onderzoeksplan

Deventer, mei 2021

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding.....	5
1.2	Achtergrond	5
1.3	Focus	8
2	Onderzoeksopzet	11
2.1	Doel- en vraagstelling.....	11
2.2	Normenkader	12
2.3	Onderzoeksmethodiek.....	13
2.4	Planning.....	14
2.5	Slotopmerkingen	15
Bijlage 1:	Geraadpleegde bronnen	16

1 Inleiding

In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de aanleiding voor en de achtergronden bij het onderzoek naar leegstand Gelderland en Overijssel.

1.1 Aanleiding

De demografische, technologische en economische ontwikkelingen zorgen ervoor dat de vraag naar ruimte in de bebouwde omgeving verandert. Agrarische bedrijven stoppen, fysieke winkels gaan failliet omdat mensen meer online winkelen, kantoorpanden voldoen niet meer aan de vraag en maatschappelijk vastgoed wordt niet meer gebruikt. Alhoewel leegstand in eerste instantie een probleem is van de ondernemer heeft de gemeente een rol daar waar veiligheid, vestigingsklimaat of leefbaarheid in het geding zijn. Provincies zijn meestal ondersteunend hieraan.

In zowel Overijssel als Gelderland is er al langere tijd oog voor leegstand. Zo zijn er verschillende programma's, regelingen, pilots en onderzoeken waarin er aandacht voor dit thema is. Het onderwerp heeft de belangstelling van PS Gelderland en Overijssel¹. Door COVID-19 is leegstand des te actueler waardoor een terugblik op de inzet van de afgelopen jaren inzicht biedt voor de toekomst.

1.2 Achtergrond

Wat is leegstand?

Wanneer is er sprake van leegstand? Het antwoord lijkt eenvoudig: als een object op enig moment letterlijk leegstaat of niet in gebruik is². Zelfs bij deze brede definitie zijn kanttekeningen te plaatsen. Want een kantoorgebouw dat slechts voor een klein deel gevuld is, past niet binnen deze definitie. Net als kraken of antikraakbewoning van een gebouw dat zijn bestemming verloren heeft. Zulke gevallen worden daarom aangeduid

¹ Dit bleek uit fractiegesprekken die het bestuur in 2020 voerde voor de onderzoeksprogrammering 2021. Er is voor dit onderzoek in tegenstelling tot de gebruikelijke gang van zaken geen startbijeenkomst georganiseerd met PS vanwege de coronacrisis. Wel is Statenleden de kans geboden om te reageren op de focus van het onderzoek. De volgende Gelderse Statenleden hebben hierop gereageerd: dhr. Bruins (50PLUS), mw. Portegies (SP) en mw. Schouten (CDA). Vanuit Overijssel heeft het volgende Statenlid hierop gereageerd: mw. Van der Velde-Buist (ChristenUnie).

² Rigo (2017) en Brabantadvies (2018).

als verborgen leegstand. Anderzijds kan het ook voorkomen dat objecten tijdelijk leegstaan wegens een verbouwing of een verhuizing. Ze vallen dan binnen de definitie, maar de leegstand vormt geen langdurig probleem. In de vastgoedmarkt wordt hiervoor het begrip frictieleegstand gebruikt. Dit is een bepaald leegstandspercentage dat als normaal wordt gezien bij een goed functionerende markt. Het is goed om deze nuances in gedachten te houden bij het kijken naar leegstandsproblematiek.

Leegstand als maatschappelijk probleem³

Wanneer een pand of gebouw leeg staat, is dat in eerste instantie een probleem van de eigenaar. Een interessante vraag is wanneer leegstand een maatschappelijk probleem en daarmee een beleidsprobleem is wat (mogelijk) om overheidsingrepen vraagt. Dit wordt vaak zo gezien als er sprake is van negatieve effecten die van de leegstand uitgaan voor de omgeving, de rest van het dorp/de stad of delen daarvan. Die negatieve effecten kunnen bijvoorbeeld leefbaarheid en veiligheid betreffen. Of leegstand op de beleidsagenda komt heeft echter niet alleen te maken met de negatieve uitstralings-effecten van leegstand, maar ook met de vraag of de leegstand gezien wordt als een (gemiste) kans. Leegstand kan immers betekenen dat er ruimte vrij komt voor functies die een overheidsorganisatie graag meer ziet. Zo kan het opnieuw in gebruik nemen van een beeldbepalend gebouw een positieve uitstraling hebben op de omgeving en kan leegstand ook benut worden om bijvoorbeeld woningnood tegen te gaan.

Bij de vraag of leegstand wel of geen probleem is waarmee de overheid zich zou moeten bezig houden, spelen een aantal kenmerken van de leegstand een rol:

- omvang: één leegstand pand is minder erg dan veel bij elkaar, meer leegstaande panden kunnen immers voor negatieve uitstralings-effecten zorgen;
- soort gebouw: een monument dat leegstaat wordt bijvoorbeeld sneller gezien als een gemiste kans.
- locatie: uitstralings-effecten zijn bijvoorbeeld groter in de binnenstad en daar wordt leegstand ook sneller waargenomen als een gemiste kans dan op een perifere locatie.
- sociale context: leegstand met kansen tot transformatie kan te prefereren zijn boven de uitstraling die kan uitgaan van 'marginaal' gebruik van panden, zoals een teveel aan belwinkels of gekraakte panden.
- eigenaar: als de overheid eigenaar is van een leegstand pand, is het in het belang van de gemeenschap dat ze probeert verliezen te beperken.

Als leegstand door een overheidsorganisatie als een maatschappelijk probleem gezien wordt, wilt dat overigens niet per se zeggen dat het voor de eigenaren van leegstaande panden een (urgent) probleem is. Leegstand hoeft bijvoorbeeld geen probleem te zijn voor de eigenaar als:

- die 'eigen redenen' heeft om een pand langdurig te laten leegstaan. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan speculatieve motieven; de eigenaar verwacht op een later tijdstip meer aan het gebouw of de grond te kunnen verdienen.

³ Deze alinea's zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op PBL (2015). *De veerkrachtige binnenstad*, p. 45-47.

- dat een grote belegger met een omvangrijke portefeuille is waar vastgoed maar een klein onderdeel van uit maakt. Hierdoor levert leegstand niet altijd een gevoel van urgentie bij een dergelijke belegger op.

Rol van de provincie⁴

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor een goede ruimtelijke ordening en de kwaliteit van de openbare ruimte. Bij leegstand staan zij dan ook als ‘eerste overheid’ aan de lat. Echter, ook provincies hebben een rol bij ruimtelijke ordening en kiezen er vaak voor diverse juridische en niet-juridische instrumenten in te zetten op het gebied van leegstand. Deze instrumenten kunnen enerzijds meer aan de voorkant zitten, bijvoorbeeld gericht zijn op programmering en overcapaciteit en daarmee op het voorkomen van leegstand. Denk bijvoorbeeld aan - voor gemeenten bindende - regels in de Omgevingsverordening over nieuwe werklocaties. Anderzijds kunnen instrumenten gericht zijn op het benutten of bestrijden van dreigende of bestaande leegstand. Een voorbeeld hiervan is het ontwikkelen en delen van kennis over leegstand om daarmee de (onder andere) gemeenten te ondersteunen.

Provincies werken in de praktijk vaak vanuit drie invalshoeken aan leegstand:

1. *Regionale economische ontwikkeling*: De provincies willen de regionale economie stimuleren. Het vestigingsklimaat voor (nieuwe) bedrijven en bewoners is hier een onderdeel van. De provincies zetten onder meer het ruimtelijk instrumentarium in om het vestigingsklimaat gezond te maken en te houden.
2. *Regionaal voorzieningenniveau*: Het op peil houden van de leefbaarheid zien veel provincies als verantwoordelijkheid die gedeeld wordt met gemeenten. Een goede (regionale) voorzieningestructuur is medebepalend voor de instandhouding van de leefbaarheid. Leegstand kan een negatief effect hebben op die leefbaarheid, als ook op de openbare orde/veiligheid van een gebied.
3. *Doelmatig ruimtegebruik*: De provincies streven naar ruimtelijke kwaliteit en duurzaam ruimtegebruik van gebieden. Zij hebben een regierol bij gemeentegrensoverstijgende situaties.

Uit een eerste oriëntatie op beleidsdocumenten van de provincies Gelderland en Overijssel blijkt minder leegstand niet het belangrijkste doel te zijn voor de provincies. Er is een grote samenhang met achterliggende doelen. Motieven van de provincies om zich in te zetten op leegstand liggen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, zorgvuldig ruimtegebruik, economische aantrekkingskracht, werkgelegenheid en leefbaarheid.

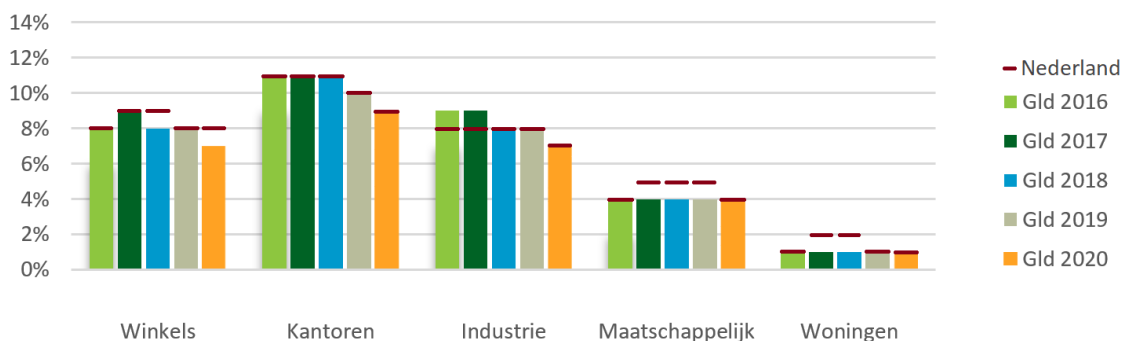
Omvang van leegstand in Gelderland en Overijssel

Het CBS houdt al enkele jaren cijfers bij over leegstand. Het gaat daarbij om de zogenoemde ‘administratieve leegstand’. Dit betekent dat gekeken wordt welke objecten geen geregistreerde gebruiker kennen. Figuur 1 en 2 laten zien dat commerciële objecten (winkels, kantoren en industrie) in Gelderland en Overijssel relatief meer administratieve leegstand kennen dan maatschappelijk vastgoed en woningen. Dat is overigens in heel Nederland zo. In Overijssel is relatief meer leegstand

⁴ De alinea's zijn grotendeels gebaseerd op een brief van de minister van Infrastructuur en Milieu aan de Tweede Kamer over 'beschikbaar instrumentarium provincies leegstand' (2016).

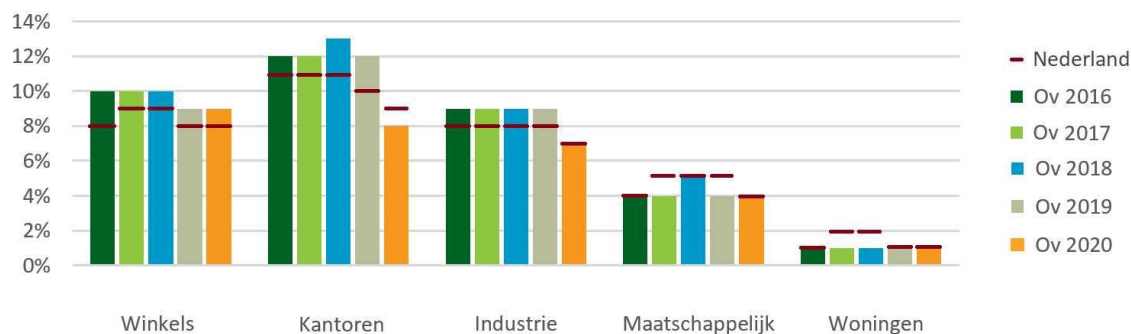
van winkels dan landelijk en in Gelderland. Opvallend is de grote daling van 2019 op 2020 bij de leegstand van kantoren in Overijssel.

Figuur 1: Leegstand in de provincie Gelderland 2016-2020 (per 1 januari), als percentage van het aantal objecten per type vastgoed.

Bron: Leegstandsmonitor CBS 2016-2020.

Figuur 2: Leegstand in de provincie Overijssel 2016-2020 (per 1 januari), als percentage van het aantal objecten per type vastgoed

Bron: Leegstandsmonitor CBS 2016-2020.

De coronacrisis is een recente ontwikkeling waarvan gedacht wordt dat die invloed zal hebben op leegstand. Vastgoedexperts verwachten dat de coronacrisis de bestaande tendens zal versterken en dat de gevolgen voor leegstand bij winkels en kantoren het grootst zullen zijn. Schattingen van de mate waarin leegstand zal toenemen lopen ver uiteen. Het PBL schrijft in december 2020 dat de winkelleegstand begin 2022 naar verwachting met 40% toeneemt. Van een grote toename is echter tot nu toe nog geen sprake. Locatus schrijft in januari 2021 dat er nauwelijks een stijging van het leegstandspercentage voor winkels te zien is. Het aantal winkels is wel afgenomen.

1.3 Focus

Kantoren en winkels

Op basis van de leegstandscijfers en de verwachte ontwikkelingen willen we ons in dit onderzoek richten op kantoren en winkels. Dit zijn vastgoedtypen waarop beide provincies al een aantal jaren inzet plegen. Andere vastgoedtypen liggen minder voor de

hand om te onderzoeken. Op het gebied van woningen is het leegstandspercentage laag. Naar het programmeren van bedrijventerreinen is al eerder onderzoek gedaan door de Rekenkamer. We hebben overwogen om agrarisch vastgoed in het onderzoek mee te nemen maar dit is moeilijk te combineren met winkels en kantoren. Bij leegstand agrarisch vastgoed spelen namelijk hele andere elementen een rol waardoor een onderlinge vergelijking weinig meerwaarde biedt.

Kantoren en winkels zijn diverse vastgoedtypen waarbij ook de motivatie, doelen, instrumenten en middelen van de provincies variëren. Door naar leegstand bij twee verschillende vastgoedtypen te kijken geven we een breder overzicht over de inzet van de provincie, zodat we die variëteit kunnen laten zien. Op punten waar er in provinciaal beleid met betrekking tot leegstand geen onderscheid naar vastgoedtype wordt gemaakt, gaan we daar pragmatisch mee om. Kantoren en winkels blijft de focus, maar het kan zijn dat andere vastgoedtypen zo indirect ook enige aandacht krijgen.

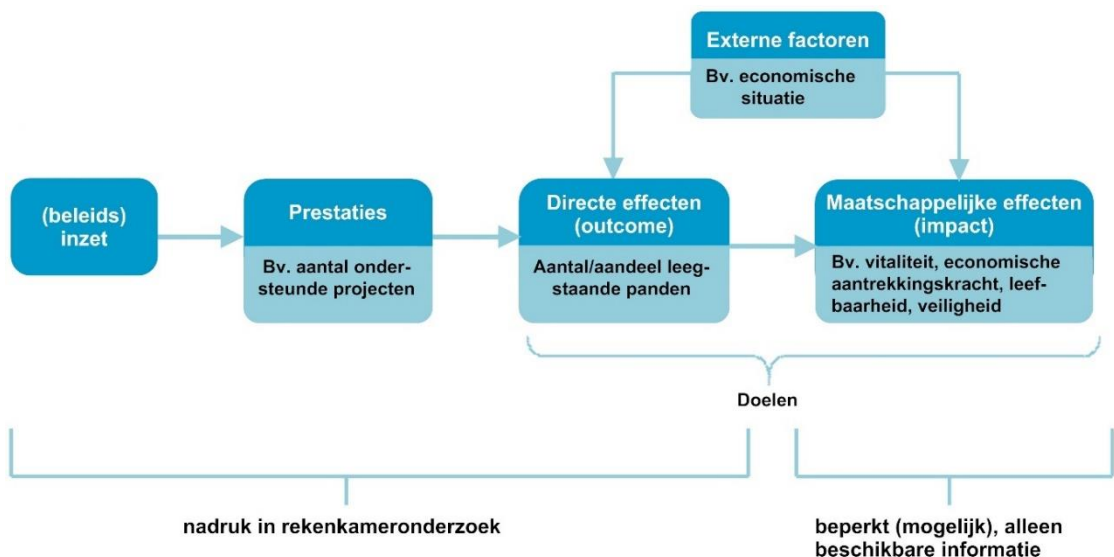
Nadruk op beleid en de prestaties en directe effecten daarvan

Het onderzoek richt zich op de vormgeving, uitvoering, prestaties en directe effecten van beleid en wat er bekend is over de maatschappelijke effecten (zie ook figuur 3). Daarmee raakt het onderzoek aan de doeltreffendheid.

Op de maatschappelijke effecten heeft de provincie een minder directe invloed en externe factoren spelen hier in grote mate een rol (hoewel deze zeker ook de 'outcome' kunnen beïnvloeden). De relatie tussen de inzet van de provincie en maatschappelijke effecten is daarmee ook lastiger onderzoekbaar. Daarom richten we ons in dit onderzoek voor wat betreft doelbereik op de directe effecten in termen van leegstandsontwikkeling. Voor de maatschappelijke effecten zullen we alleen kijken wat hierover bekend is op basis van beschikbare informatie.

Zoals we in de voorgaande paragraaf aangaven zijn provincies niet de enige overheid die een rol spelen bij leegstand, maar zijn juist ook gemeenten als 'eerste overheid' belangrijk. Wanneer we in dit onderzoek ingaan op de inzet van de provincie bij leegstand, zullen we dan ook aandacht voor de rolverdeling tussen provincie en gemeenten.

Figuur 3: Resultaten, directe en maatschappelijke effecten

2016-2020

We bakenen het onderzoek in de tijd af tot de periode 2016 tot en met 2020. Door 2020 in het onderzoek mee te nemen, hebben we ook aandacht voor de invloed van Covid-19 en hoe de provincie daarop inspeelt.

2 Onderzoeksoopzet

In dit hoofdstuk gaan we in op het doel van het onderzoek, de te beantwoorden vragen en de wijze waarop we de vragen gaan beantwoorden

2.1 Doel- en vraagstelling

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is:

PS van Gelderland en Overijssel ondersteunen bij hun kaderstellende en controlerende rol door inzicht te bieden in de vormgeving, uitvoering, prestaties en directe effecten van het beleid ten aanzien van leegstand van winkels en kantoren en wat er bekend is over de maatschappelijke effecten daarvan.

Centrale vraag

De volgende vraag staat centraal in dit onderzoek:

Hoe hebben de provincies Gelderland en Overijssel de afgelopen jaren hun rol omtrent leegstand van kantoren en winkels ingevuld, tot welke prestaties en directe effecten heeft dit geleid en wat is er bekend over de maatschappelijke effecten?

Onderzoeksvragen

De centrale vraag hebben we nader uitgewerkt in onderzoeksvragen:

Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

1. a. Welke verantwoordelijkheden en bevoegdheden (inclusief wettelijk beschikbare instrumenten) hebben de provincies in het kader van leegstand?
- b. Welke niet-juridische instrumenten kunnen de provincies inzetten in het kader van leegstand?
- c. Hoe verhoudt de rol van provincies bij leegstand zich tot die van gemeenten?

Vormgeving van (beleids)kaders

2. Hoe hebben de provincies Gelderland en Overijssel het beleid met betrekking tot de leegstand van kantoren en winkels vormgegeven?
  - a. Wat is de motivatie van de provincies Gelderland en Overijssel om in te zetten op de leegstand van kantoren en winkels?
  - b. Welke doelen hebben de provincies Gelderland en Overijssel voor deze inzet gesteld?
  - c. Welke financiële middelen hebben de provincies Gelderland en Overijssel beschikbaar gesteld?
  - d. Welke instrumenten hebben de provincies Gelderland en Overijssel in hun beleid omschreven?
  - e. Hoe hebben de provincies Gelderland en Overijssel de inzet onderbouwd?

Uitvoering beleid in de praktijk

3. Hoe ziet de inzet van de provincies Gelderland en Overijssel met betrekking tot de leegstand van kantoren en winkels er in de praktijk uit?
  - a. Welke instrumenten hebben de provincies Gelderland en Overijssel in de praktijk ingezet om hun doelen met betrekking tot de leegstand van kantoren en winkels te bereiken?
  - b. Waar hebben de provincies Gelderland en Overijssel de beschikbare middelen met betrekking tot leegstand van kantoren en winkels aan besteed?
  - c. Hoe verloopt in Gelderland en Overijssel de afstemming tussen de provincie en gemeenten omtrent de aanpak van leegstand van kantoren en winkels in de praktijk?
4. In hoeverre gebruiken de provincies Gelderland en Overijssel ervaringen, nieuwe ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht om waar nodig hun inzet met betrekking tot leegstand van kantoren en winkels bij te sturen?

Doelbereik beleid en informatievoorziening PS

5. In hoeverre hebben de provincies Gelderland en Overijssel zicht op de behaalde prestaties en directe effecten van de (beleids)inzet ten aanzien van de leegstand van kantoren en winkels?
6. Wat is er bekend over de gerealiseerde maatschappelijke effecten ten aanzien van de leegstand van kantoren en winkels?
7. In hoeverre zijn PS van Gelderland en Overijssel geïnformeerd over de provinciale inzet, behaalde resultaten en directe effecten ten aanzien van de leegstand van kantoren en winkels?

2.2 Normenkader

Voor het opstellen van onze bevindingen hanteren we een normenkader. Het voorlopige normenkader voor dit onderzoek naar leegstand van kantoren en winkels ziet u in tabel 1. Dit kader is (gedeeltelijk) gebaseerd op andere rekenkameronderzoeken.

Tabel 1: Voorlopig normenkader

Thema	Vraag	Norm
• Bevoegdheden en verantwoordelijkheden	1.	• De provincie heeft zicht op haar verantwoordelijkheden en bevoegdheden, inclusief de wettelijk beschikbare instrumenten, op het gebied leegstand.
• Vormgeving kaders	2.	Geen normen (beschrijvende vraag).
• Uitvoering beleid - Instrumenten en middelen	3.	• De provincie benut de instrumenten die zij tot haar beschikking heeft omtrent leegstand van winkels en kantoren en zet de instrumenten die zij in haar beleid heeft omschreven in of geeft in gevallen waarin dit niet gebeurt een duidelijke motivatie.
- Bijsturen	4.	• De provincie gebruikt ervaringen, nieuwe ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht waar nodig om haar inzet op leegstand van kantoren en winkels bij te sturen.
• Resultaten en doelbereik beleid	5.	• De provincie heeft zicht op de behaalde prestaties en directe effecten van het beleid met betrekking tot leegstand van kantoren en winkels.
	6.	Geen norm.
• Informatievoorziening PS	7.	• PS zijn geïnformeerd over de provinciale inzet met betrekking tot leegstand van kantoren en winkels en de daarmee behaalde prestaties en directe effecten.

2.3 Onderzoeksmethodiek

Methoden

In tabel 2 geven we per onderzoeksvraag aan met welke onderzoeksmethoden en bronnen we de onderzoeksvragen willen beantwoorden.

Tabel 2: Onderzoeksmethoden

Thema	Vragen	Onderzoeksmethode
Achtergrond	1	• We bestuderen relevante wetgeving (bv. Wet ruimtelijke ordening), rapporten en dergelijke.
Vormgeving kaders en uitvoering in de praktijk	2 t/m 4	<ul style="list-style-type: none"> • We analyseren relevante provinciale beleidsdocumenten, P&C-documenten en andersoortige informatie van de provincie (bv. de website). • We spreken met betrokkenen van de provincie. • We doen casusonderzoek om de problematiek en inzet van de provincie concreter in beeld te brengen.

		<ul style="list-style-type: none"> • We oriënteren ons nog op hoe we gemeenten gaan betrekken in dit onderzoek (mogelijk via een enquête).
Resultaten, directe (en beperkt) maatschappelijk effecten	5 en 6	<ul style="list-style-type: none"> • We vragen de provincie om informatie over de behaalde prestaties en directe effecten van het beleid ten aanzien van leegstand en kijken hiervoor in het Statensysteem. • We analyseren gegevens over de omvang van leegstand, bijvoorbeeld de Leegstandsmonitor van het CBS. • We bestuderen beleids- en programmaevaluaties, gegevens over de ontwikkeling van leegstand, rapporten over de relatie tussen leegstand en maatschappelijke effecten etc.
Informatievoorziening PS	7	<ul style="list-style-type: none"> • We bekijken de informatie in P&C-documenten, Statenvoorstellen- en brieven, bijeenkomsten met PS en eventuele andere bronnen.

Expertise

Voor een blik van buiten op dit onderzoeksplan en de bevindingen betrekken we een expert bij het onderzoek:

- Dr. Pen: lector bij het lectoraat De Ondernemende Regio van Fontys Hogescholen, expertise het gebied van werklocaties (bedrijventerreinen, kantoren en winkels), stedelijke en regionale economie en vastgoed.

2.4 Planning

Ons onderzoek kent een aantal vaste stappen⁵. De globale planning van deze stappen voor dit onderzoek vindt u in tabel 3.

Tabel 3: Planning eerste fase

Fase	Periode
Vorbereiding	April - mei
Uitvoering	Mei - juli
Rapportage	Juli - september
Publicatie	Oktober

Voor het realiseren van deze planning zijn wij afhankelijk van een tijdige aanlevering van materiaal door de provincies.

⁵ In ons onderzoeksprotocol is de fasering uitgewerkt. Zie www.rekenkameroost.nl

2.5 Slotopmerkingen

- Deze onderzoeksopzet is opgesteld op basis van een globale verkenning van het onderwerp. Op basis van het verzamelde onderzoeksmateriaal kan de aanpak gedurende het onderzoek worden bijgesteld. Als deze bijstelling naar ons oordeel tot majeure aanpassingen van de opzet leidt, zal dit door ons worden gecommuniceerd.
- De Rekenkamer deelt aan PS en GS alle opmerkingen en bedenkingen mee die wij naar aanleiding van onze bevindingen van belang achten. Ook als dit niet expliciet onderdeel is van de onderzoeksopzet.
- Voor de uitvoering van het onderzoek is de Rekenkamer bevoegd alle documenten van het provinciebestuur op te vragen en mee te nemen in het onderzoek. Het provinciebestuur verstrekt desgevraagd alle inlichtingen die de Rekenkamer ter vervulling van haar taak nodig acht.⁶

---

⁶ Artikel 184 Provinciewet.

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen

- CBS. Leegstandsmonitor 2016-2020.
- Gelderland. Omgevingsvisie en omgevingsverordening.
- Locatus (2021). Ondanks corona stijgt winkelleegstand in Nederland nauwelijks.
- Minister van Infrastructuur en Milieu (2016). Brief aan de Tweede Kamer over 'beschikbaar instrumentarium provincies leegstand'.
- Overijssel. Omgevingsvisie en omgevingsverordening.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2015). De veerkrachtige binnenstad.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2020). Veerkracht op de proef gesteld.
- Stec Groep (2019). Leegstand in Gelderland in beeld.
- Rigo (2017). De belangrijkste leegstandsfeiten op een rij.